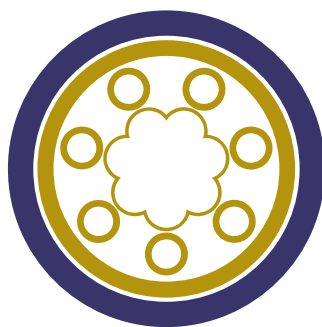

بخش چهارم؛ عرضه داشت

گیله و دمنه، کتابت شمس الدین بایسنغری، ۱۸۳۳ق. شماره ۲۲-۲۱، خزینه اوقاف توقیاطوسرای، استانبول، ترکیه.

گزارش کاری مؤسسه پژوهشی بایسنغر

مؤسسه پژوهشی بایسنغر

گزارش کاری مؤسسه پژوهشی بایسنغر

نیمه دوم سال ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ با وجود محدودیت‌ها به سبب بیماری همه‌گیر کرونا، برای مؤسسه نسبتاً پر دستاورد بود. در این سال، نه کتاب تازه به نشر رسید و نشست‌های علمی، هم‌اندیشی، خوانش متن، رونمایی، دیدار و گفت‌وگو و ... در مؤسسه برگزار شد که در این جا به آن‌ها اشاره خواهیم کرد.

انتشار کتاب

مطایبات حاجی اسماعیل سیاه

برای نخستین بار نسخه کامل *مطایبات حاجی اسماعیل سیاه* به صورت مستقل در سال ۱۳۹۸ منتشر شد. مجموعه *مطایبات* را محمد علم غواص در سال ۱۳۵۴ با مقدمه‌ای مبسوط با دست‌خط خود تهیه و با توجه به برخی ملحوظات اجتماعی و سیاسی به صورت فتوکاپی در شمارگان محدود منتشر کرد. در این چاپ، کتاب ویرایش شد و برخی توضیحات افزوده نویسنده را از متن به پانویس‌ها منتقل گردید. برخی مشکلات و نارسایی‌های متن نیز توضیح داده شده‌است.

بازی‌های محلی هرات

بازی‌های محلی هرات که با مقدمه و توضیحات دکتر محمدالله افضلی به چاپ رسیده است، در بردارنده معرفی ۴۵ بازی محلی هرات با برخی تصاویر بازی‌هاست که آن را زنده‌یاد امان‌الله نطقی افضلی به سال ۱۳۳۹ خورشیدی به عنوان پایان‌نامه تحصیلی در دارالمعلمین عالی کابل نوشته بود. این پایان‌نامه که با نمره عالی ۱۰۰ از آن دفاع شده‌است، همان زمان در یادداشت‌های استادان بنام آن نهاد، از جمله محمدحسین راضی و غلام‌حسن مجددی به انتشار آن توصیه شده بود. از جمله بازی‌های معرفی شده در این اثر باید به «شیرکجا؟ پیش‌ترک»، «شپل بازی»، «تل تل

اسب‌ها»، «عروس بازی»، «دیگچه بازی» و ... اشاره کنیم که با نثری روان نوشته شده است.

گفتاری در سرگذشت خواجه عبدالله انصاری، نوشته سرژ دولوژییه بورکوی

این کتاب کوچک، در بردارنده متن سخنرانی سرژ دولوژییه بورکوی انصاری‌شناس فرانسوی است که به روز ۱۸ دی / جدی ۱۳۳۴ خورشیدی در تالار ریاست معارف شهر هرات پیشکش شد. بورکوی، این سخنرانی را بار نخست در ۲۸ آذر / قوس ۱۳۳۴ در تالار دبیرستان / لیسه حبیبیه در کابل ایراد کرده بود و اندک زمانی بعد، تئاتر رادیویی بر اساس آن در رادیو کابل پخش شد. متن فرانسوی این سخنرانی همان سال‌ها در مجله *افغانستان* و به صورت رساله جداگانه نیز به چاپ رسید. متن فارسی آن با همکاری عبدالغفور روان فرهادی به سال ۱۳۳۵ در مجله *عرفان* در اختیار مخاطبان قرار گرفت و نیز به صورت رساله مستقل در بهار ۱۳۳۶ با تذکاری از محمدحیدر ژوبل مدیر مسئول آن مجله به نشر رسید.

در این چاپ با ویرایشی تازه، برخی خطاها و اشتباهات مطبعی متن قبلی اصلاح و برخی توضیحات به آن افزوده شده است. نقل قول‌های بورکوی از کتاب *مقامات شیخ الاسلام* با متن اصلی مطابقت داده شد، نشانی آن نیز در پانویس ثبت گردید. در پایان اثر، زندگی‌نامه کامل بورکوی به اضافه آثار او معرفی شده است.

گنج سخن (یادنامه عبدالکریم تمنا)

گنج سخن (ارج‌نامه استاد عبدالکریم تمنا) شامل مقالات ایشان در مجله *ادبی هرات*، یادداشت‌ها و خاطرات دوستان و تصاویری از استاد و هم‌کاران در دوره‌های مختلف است که به کوشش دکتر فرامرز تمنا و سیندخت تمنا فرزندان استاد از جانب مؤسسه پژوهشی بایسنغر چاپ و منتشر شد. گردآوری بخش نخست این کتاب شامل مقاله‌های عبدالکریم تمنا در مجله *ادبی هرات* بر عهده عبدالغفور سنگانی بود. استاد عبدالکریم تمنا از شاعران مطرح هرات در ایران است. او سال‌ها مدیر کتاب‌خانه عامه هرات بوده است.

ملوک گرت هرات

ملوک گرت هرات کتابی درباره وضعیت سیاسی، ادبی و هنری دوره ملوک گرت (حک. ۶۴۳ - ۷۸۳) نوشته علی محمد زهماست. این کتاب بار نخست به شکل سلسله مقاله‌ها در مجله *عرفان* نشریه وزارت معارف از سال ۱۳۳۰ - ۱۳۳۲ منتشر شد. نویسنده در بخش نخست کتاب به وضعیت تاریخی هرات و در بخش دوم به قلمرو جغرافیایی ملوک گرت

شامل غور، جوزجان، غرjestان و سیستان پرداخته است. بخش سوم به وضعیت سیاسی این دوره اختصاص دارد و یک به یک حکمرانان آن دوره و کارنامه آنان معرفی گردیده است. نویسنده در بخش پایانی برخی از فضلا، علما و شعرای آن دوره را شناسانده است. رضا جاویدان ارجاعات ناقص این چاپ را تکمیل و برخی از منابع را یافته و با متن کتاب مطابقت داده است.

فضایل القرآن

فضایل القرآن نوشته ابو عبید قاسم بن سلام پاشانی هروی است. این کتاب به سبب ارزش و اهمیتی که در علوم قرآنی دارد و منبع معتبر بسیاری از دانشمندان است، بارها در کشورهای عربی به چاپ رسیده است. از پنج سال قبل کار ترجمه این اثر به پیشنهاد مهندس عبدالله معروف و ترجمه دکتر عبدالله خاموش و نظارت مهندس امید عزیزی روی دست گرفته شد که خوش بختانه چندی پیش منتشر شد. این اثر در واقع اولین اثر از ابو عبید است که به زبان فارسی در زادگاه او هرات برگردان و منتشر می شود.

شناسنامه جامی

شناسنامه جامی حاوی گفت و شنود خیالی نویسنده با عبدالرحمان جامی دانشمند و شاعر برجسته دوره تیموری است. این کتاب بار نخست در دهه پنجاه خورشیدی در مجله ژوندون در شماره های مسلسل منتشر شد اما اینک در یک مجموعه عرضه شده است. این کتاب به ترین منبع جهت آشنایی مختصر با مولانا جامی است که با نثر روان و زیبای علی اصغر بشیر هروی نوشته شده است.

نامه هرات (فهرست مقاله های هشت مجله ادبی هرات ۱۳۱۰-۱۳۹۳ خورشیدی)

نامه هرات در بردارنده فهرست مقاله های هشت مجله ادبی هرات بین فاصله های ۱۳۱۰ - ۱۳۹۳ خورشیدی بر اساس نام نویسنده به ترتیب الفبایی است. مجله ادبی هرات (۳ دوره)، هرات باستان (آکادمی علوم)، فصلنامه هری (کابل)، هفت قلم (هرات)، فصلنامه هری (مشهد)، اورنگ و اورنگ هشتم (هرات) و پیوند (کابل)، هشت مجله ای است که عبدالغفور سنگانی آن را گردآوری و خلیل الله افضلی بر آن مقدمه نوشته و ویرایش کرده است.

هرات در دوره صفویان

هرات در دوره صفویان پایان نامه دکترای جلال الدین صدیقی، تاریخ پژوه، مترجم و استاد

دانشگاه کابل در رشته تاریخ دانشگاه تهران بوده‌است. این تحقیق نخستین پژوهش جامع درباره حکومت صفویان در هرات است. کتاب در ۱۲ فصل تدوین شده که در آن به ابعاد مختلف حکومت صفویان در هرات پرداخته شده‌است. در چاپ کنونی متن کتاب ویرایش شده و ارجاعات از پایان کتاب به پانویس‌ها آمده‌است.

کتاب‌های آماده نشر

از جمله کتاب‌های آماده نشر مؤسسه باید به کتب زیر اشاره کنیم:

۱. چارایماق نوشته اعضای کمیسیون تعیین مرزهای افغان - انگلیس و با ویرایش لودویک آدمک، ترجمه عبدالعظیم صدیقی از زبان انگلیسی
۲. فتح طوایف جمشیدی نوشته ایش مراد بن آدینه سلطان ترجمه احمد مروی حسینی از زبان ترکی جغتایی
۳. جنگ مرایی بایسنغر تصحیح خلیل الله افضلی بر اساس یگانه نسخه موجود از این اثر در کتابخانه ملی تبریز

نشست‌های علمی و هم‌اندیشی‌ها

نگهداری از بناهای دوره تیموری

به روز هفتم آذر / قوس، نشست با شماری از فرهیختگان تیموری هرات برگزار شد. در این نشست بر هم‌کاری میان قوم بزرگ تیموری و نهاد بایسنغر در چند محور مشخص جهت معرفی و نگهداشت به‌تر آثار بازمانده از دوره درخشان تیموری تأکید شد. این فعالیت‌ها که عمدتاً در هرات متمرکز خواهد بود در تفاهم با ریاست اطلاعات و فرهنگ این ولایت انجام خواهد شد.

بررسی شعر مقاومت افغانستان

به روز پنج‌شنبه ۲۸ قوس / آذر ۱۳۹۸ نشست علمی تحت عنوان «بررسی شعر مقاومت افغانستان» با حضور تعدادی از پژوهشگران برگزار شد. در ابتدای نشست بانو صارمه افضلی به نمایندگی از مؤسسه، ضمن خوشامدگویی به حاضرین به طرح کلیاتی در خصوص شعر مقاومت افغانستان پرداخت. سپس فضل‌الله زرکوب به ادبیات حماسی و مقاومت از سده‌های چهارم و پنجم تا دوره تجاوز انگلیس و شوروی به کشور، اشاره داشت و در ادامه، کار تحقیقی خود را در این عرصه معرفی نمود. وی تصریح کرد با آن‌که دیدگاهم اکنون نسبت به این اثر در

مواردی ممکن است اختلاف کلی داشته باشد؛ اما از آنجا که اینها بخشی از تاریخ ادبیات ما هستند و نمی‌توان آن‌ها را به دیدگاه‌های شخصی فروکاست، به حفظ و عدم دستبرد در آن کوشیدیم تا سیر فکر خود و هم‌فکرانم را نیز در آن روزگار ترسیم کرده باشیم. در ادامه، استاد محمدناصر رهیاب رئیس دانشگاه غالب نیز نکاتی درباره ادبیات مقاومت افغانستان مطرح کرد.

فضل‌الله زركوب شاعر و پژوهشگر پایان‌نامه مقطع کارشناسی ارشد خود را در دانشگاه فردوسی مشهد به سال ۱۳۷۱ به موضوع شعر مقاومت افغانستان اختصاص داده است.

نخستین چاپ‌خانه‌های هرات

به روز پنج‌شنبه ۱۲ دی / جدی ۱۳۹۸ نشستی با عنوان «نخستین چاپ‌خانه‌های هرات» برگزار شد. در ابتدا سر‌محقق عبدالغنی نیک‌سیر در سخنان خود تحت عنوان «زنان و مطبوعات افغانستان» به بحث حضور زنان در مطبوعات کشور پرداخت. ایشان حضور زنان در مطبوعات کشور را از دوره امیر شیرعلی خان تا دوره محمدظاهر شاه بررسی کرده و در سخنان خود روی نقش زنان در مطبوعات تأکید کرده و از بانوانی که در مطابع افغانستان سهمی داشتند، یاد کرد.

بانو صارمه افضلی گرداننده برنامه به معرفی کتاب تازه منتشرشده مختصر تاریخ مطابع و جراید افغانستان از آغاز انتصاب تا دوره جمهوریت عزیزالدین وکیلی پوپلزایی پرداخت. او نشر این کتاب و اطلاعات آن را در حوزه تاریخ مطبوعات افغانستان و دسترسی‌ای که نویسنده آن به منابع مختلف داشته، مغتنم دانست.

در ادامه، مهناز پیروز آمر مطبعه دولتی هرات به نخستین مطابع و چاپ‌خانه‌های هرات در دو دهه نخست سده کنونی اشاره کرده و از گردانندگان و آثار چاپ شده در مطبعه‌های فخریه سلجوقی، ایماق، مطبعه دولتی و ... به تفصیل صحبت کرد. در حاشیه این نشست، نمایشگاه برخی از نخستین آثار چاپ شده در هرات نیز برگزار شد.

بزرگداشت از زادروز غیاث‌الدین بایسنغر بهادرخان در هرات

نشست بزرگداشت از شش‌صد و چهل و دومین زادروز سلطان غیاث‌الدین بایسنغر بهادرخان در ۲۷ مرداد / اسد برگزار شد. این برنامه شامل دو بخش کلی سخنرانی‌های علمی و برنامه تقدیر از حامیان مؤسسه پژوهشی بایسنغر بود. نشست با تلاوت آیاتی چند از کلام الله مجید توسط استاد حیدر حمید آغاز شد. سپس بانو نوریه نورزاد برنامه را با گرامی‌داشت از کارنامه پربار بایسنغر به معرفی بخش‌های برنامه نشست و سخنران‌ها و نه تن از حامیان و یاران مؤسسه پژوهشی

بایسنغر پرداخت.

در ادامه؛ سخنران نخستین نشست، دکتر خلیل‌الله افضلی مدیر مؤسسه پژوهشی بایسنغر به معرفی عرضه‌داشت جعفر بایسنغری و جنگ مرثی بایسنغر، دو اثر هنرمندان کارگاه بایسنغر میرزا در هرات پرداخت. بر اساس گفته‌های ایشان، «عرضه‌داشت» در واقع گزارش پیشرفت برنامه‌های کتاب‌آرایی و عمرانی در باغ سفید هرات است که جعفر تبریزی آن را به احتمال زیاد به بایسنغر میرزا نوشته‌است. جنگ مرثی بایسنغر نیز مجموعه یازده مرثیه شعری دربار شاه‌رخ و بایسنغر میرزا در هرات است که در سال ۸۳۷ق. ظهیرالدین اظهر هروی آن را کتابت کرده‌است. اهمیت عمده عرضه‌داشت در اطلاعات دقیق با جزئیات کار هنرمندان شاغل در کتاب‌خانه و صورت‌خانه باغ سفید است و اثر دوم حاوی اطلاعاتی در خصوص شخصیت بایسنغر، برخی بناها و ویژگی‌های معماری و تزئینات باغ سفید و شماری از خصوصیات شخصیتی بایسنغر میرزا است. جز این، از برخی شاعرانی که در این مجموعه مرثیه‌ای آمده اکنون دیوانی بر جای نمانده‌است و این تنها قصیده بازمانده از آنان است. سند نخستین در توپقاپوسرای استانبول و اثر دومی در کتاب‌خانه ملی تبریز نگهداری می‌شود.

سخنران بعدی مهندس نصیراحمد یاور در بخش نخست سخنرانی خود به معرفی باغ‌های تیموری در هرات پرداخت و به اهمیت، موقعیت و کاربری باغ سفید اشاره کرد. او افزود باغ سفید باغی از دوره آل کرت در هرات است که در دوره شاه‌رخ بازسازی شد و بایسنغر بر آن عماراتی افزود. این باغ اکنون در حوالی بیمارستان / شفاخانه هرات تا چهارراه آمریت قرار گرفته و از میان آن خیابانی گذشته‌است. این باغ در دوره بایسنغر دارای ساختمان‌های مختلفی از جمله کتاب‌خانه، صورت‌خانه، طرب‌خانه، قوش‌خانه، کاخ جدید، قصر قدیمی، حوض، باغ جدید، باغ میدان و کلنگ‌خانه بوده که با کشیدن شاخه‌ای از آب جوی انجیل، سبب سرسبزی آن شده بودند. باغ مملو از درختان بید و سرو و گل‌های رنگارنگ بوده‌است. باغ سفید در دوره صفوی کم‌کم از توجه افتاد و در دوره‌های بعدی کاملاً از میان رفت و اکنون هیچ اثری از آن بر جای نمانده‌است. بایسته‌است حکومت افغانستان جهت زنده نگه‌داشتن یاد و آثار هنرمندان باغ سفید و حامی و پشتیبان آنان شفاخانه هرات را به نام بایسنغر و چهارراه آمریت را به چهارراه باغ سفید نام‌گذاری کند.

در بخش دوم برنامه از نه تن از حامیان و یاران مؤسسه پژوهشی بایسنغر به ترتیب ۱- جنرال عزیزالله افضلی که در قسمت اعمار ساختمان و تجهیز مؤسسه هم‌کاری کردند، ۲- دکتر محمدالله افضلی با اهدای ۸۵۰ عنوان کتاب ادبی، تاریخی، ۳- دکتر عابده سلجوقی با اهدای

بیش از ۴۰۰ عنوان کتاب فلسفی و روان‌شناسی از کتاب‌خانه شخصی خود و زنده‌یاد استاد عمادالدین بیژن سلجوقی، ۴- آقای محمد داوود افضل با اهدای ۱۷۵ عنوان کتاب ارزشمند چاپ کابل و چاپ‌های قدیمی تهران از کتاب‌خانه زنده‌یاد محمد صالح افضل مشهور به «افندی»، ۵- آقای عبدالکبیر صالحی و بانو سحر رحمتی با اهدای ۱۷۰ عنوان کتاب در حوزه روشن‌فکری دینی و حقوقی، ۶- آقای عبدالله غوریانی با اهدای ۵۰ عنوان کتاب و شماری از مجلات قدیمی هرات از کتاب‌خانه زنده‌یاد میرزا عبدالسلام غوریانی، ۷ و ۸- آقای عبدالولی جوینده و عبدالحلیم کریمی به سبب اهتمامی که در گردآوری آثار فرهنگی برای موزیم بایسنغر دارند و ۹- آقای علی ابراهیمی به سبب زحمات و تلاش‌های‌شان در طراحی و نقش‌پردازی‌های گرافیکی در پوسترها، نشان‌ها، اوراق اداری، کتاب‌ها و مجله نامه بایسنغر، با اهدای لوح سپاس تقدیر شدند.

غیاث‌الدین بایسنغر بهادرخان در ۲۱ ذی‌الحجه سال ۷۹۹ هجری قمری در باغ سفید هرات به دنیا آمد و در ۷ جمادی الاول سال ۸۳۷ در این باغ درگذشت و در مدرسه گوهرشاد به خاک سپرده شد. در دوره معاصر برای نخستین بار از زادروز او در هرات توسط مؤسسه پژوهشی بایسنغر تجلیل به عمل آمد.

ویژگی‌های سبک‌شناسانه نثر روضه الاحباب میر جمال‌الدین عطاءالحسینی

به روز پنج‌شنبه ۱۵ شهریور / سنبله ۱۳۹۹ نشست علمی با عنوان «میر جمال‌الدین عطاءالحسینی و نگاهی به ویژگی‌های سبک‌شناسی نثر روضه الاحباب فی سیر النبی و الآل و الاصحاب» با سخنرانی ذبیح‌الله جامی دانش‌آموخته مقطع کارشناسی ارشد ادبیات فارسی دانشگاه هرات برگزار شد.

در ابتدای نشست، دکتر خلیل‌الله افضلی ضمن معرفی مختصر جمال‌الدین عطاءالحسینی به بیان دو موضوع حول این دانشمند برجسته دوره تیموری اشاره کرد. احفاد و نوادگان میر جمال‌الدین و معرفی فرمان سلطان حسین بایقرا مصدر به نام میر جمال‌الدین این مباحث را تشکیل داد. بر اساس اطلاعات ایشان، خانواده میر جمال‌الدین پس از او چراغ علم و هنر را در هرات فروزان نگه داشته و شخصیت‌های منشی، طبیب و شاعر فراوانی از این خانواده برخاسته است. افضلی در ادامه صحبت‌های خود به توضیحات بیش‌تر در خصوص فرمان سلطان حسین بایقرا پرداخت که این فرمان در نوع خط بی‌نظیر است و تنها فرمانی به دست خط امیرعلی شیر نوایی است که تا کنون شناسایی شده است. به موجب این فرمان، شش زوج زمین در بلوکات

هرات به عنوان سیورغال از طرف پادشاه وقت به میر جمال‌الدین بخشیده شده‌است. در ادامه نشست آقای ذبیح‌الله جامی به معرفی میر جمال‌الدین عطاء‌الحسینی و آثار او و دست‌نویس‌ها، ترجمه‌ها و خلاصه‌ها و چاپ‌های مختلف این اثر پرداخت و در بخش دوم صحبت‌های خود نثر روضة الاحباب فی سیره‌النبی وآله و الاصحاب را در سه لایه زبانی، ادبی و فکری بررسی کرد. بررسی هر کدام از سطوح و لایه‌های ذکر شده با مثال‌هایی همراه بود. در پایان نشست دکتر افضل‌ی به جمع‌بندی سخنرانی پرداخت و ضمن سپاس از آقای جامی به مقایسه روضة الاحباب و روایات آن با کتب سیر، فتوح، مغازی و تواریخ اسلام تأکید کرد. به گفته ایشان تا زمانی که چنین تحقیقی انجام نشود جایگاه واقعی و فردیت روضة الاحباب در سیره‌نویسی فارسی مشخص نخواهد شد.

کمال‌الدین حسین واعظ کاشفی و روضة الشهدا

به روز پنج‌شنبه ۲۰ شهریور / سنبله ۱۳۹۹ نشست علمی با عنوان «کمال‌الدین حسین واعظ کاشفی و روضة الشهدا» با سخنرانی فرهاد فرهنگت دانش‌آموخته کارشناسی ارشد ادبیات فارسی دانشگاه هرات برگزار شد.

در این نشست ابتدا سخنران به معرفی واعظ کاشفی و آثارش پرداخت و در بخش دوم سخنان خود به ساختار کتاب روضة الشهدا، ویژگی‌های نثر کاشفی در این کتاب، تأثیرپذیری‌های وی از نویسندگان قبلی و نکاتی چند درباره روایت‌های این کتاب اشاره کرد. نشست با پرسش و پاسخ‌هایی در خصوص این کتاب و نویسنده‌اش پایان یافت.

معرفی کتاب «گوهری در صدف؛ هرات و خراسان در سده‌های ۱۵ - ۱۹ میلادی»

به روز چهارشنبه ۷ آبان / عقرب ۱۳۹۹ نشست معرفی کتاب گوهری در صدف؛ هرات و خراسان در سده‌های ۵۱ - ۹۱ میلادی نوشته دکتر کریستینا نوله کریمی برگزار شد.

در آغاز مسعود امینی، گرداننده برنامه ضمن خوش‌آمدگویی به مهمانان از برنامه‌های مؤسسه پژوهشی بایسنغر در معرفی آثار برتر خاورشناسان در زمینه هرات‌پژوهی در قالب نشست‌های معرفی کتاب و نقد و بررسی آن‌ها و ترجمه برخی از این آثار خبر داد. در ادامه، ایشان اطلاعات مختصری در خصوص کتاب و نویسنده و اهمیت آن ذکر کرد و محتوای نشست را با معرفی سخنرانان برشمرد.

سپس سلطان‌احمد آریا استاد دانشگاه و سخنران اصلی نشست به معرفی کتاب پرداخت.

ایشان به وجه تسمیه کتاب، ساختار کتاب، منابع مورد استفاده نویسنده، شیوه کار و نقاط قوت و ضعف آن اشاره کرد و استفاده نویسنده از منابع فراوان به زبان‌های مختلف را مهم‌ترین امتیاز کتاب خواند. وی در ادامه به معرفی نویسنده کتاب، تحصیلات و حوزه‌های مطالعاتی ایشان پرداخت.

در ادامه دکتر محمدالله افضلی به اهمیت مطالعات خاورشناسان در خصوص هرات پرداخت و ضرورت ترجمه این آثار را تبیین کرد. به باور ایشان تحقیقات بومی در زمینه‌های تاریخ، ادبیات، معماری، نگارگری، خوش‌نویسی و... در چند دهه قبل هرگز بسنده نیست و باید هر چه زودتر تحقیقات خاورشناسان را در عرصه‌های مختلف جایگزین این آثار کرد. دکتر افضلی با ذکر مصداق‌هایی ژک‌گویی، واقعیت‌نگاری و بیان بی‌پرده قضایا را از مشخصه‌های اصلی کتاب گوهری در صدف خواند.

دیدار و گفت‌وگو با دکتر عبدالغفور آرزو

در دیداری که ۲۳ آبان / عقرب ۱۳۹۸ دکتر عبدالغفور آرزو ادیب و پژوهشگر، با شماری از فرهنگیان به بیان برخی چالش‌ها و مشکلات امروز جهان و افغانستان پرداخت. در این دیدار دکتر آرزو با اشاره به جنگ و صلح در افغانستان و جهان گفت: در جهان صلح پایدار و جنگ استثناست؛ اما در افغانستان برعکس؛ جنگ پایدار و صلح استثناست. وی برای حل این مسئله، اشاره به تمدن‌های دنیا کرده گفت: باید از استراتژی جدید بر پایه تمدن پیشین مدد گرفته شود زیرا ما دچار چندین بحران هستیم؛ بحران هویت، بحران مشارکت و بحران مدیریت و ناگزیر باید تعامل را اول بین خود و سپس با دیگر کشورها پیشه نماییم. پس هم از نگاه قومی و مذهبی و دینی و هم از نگاه زبانی باید تعامل را پیشه نماییم. با زبان‌های مختلف ارتباط برقرار نماییم، بسنده کردن به یک زبان اکنون جواب‌گوی مشکلات جامعه ما نیست.

او معتقد است که می‌باید با استفاده از معرفت و عرفان یک مدنیت بسازیم یعنی مدنیتی بر مبنای عرفان و شناخت. برای این منظور هراتی‌ها باید از مدنیت قرن نهم به عنوان الگو استفاده کنند، چون مدنیت قرن نهم هم از نگاه ادبیات، هم از نگاه معماری و هم از نگاه سبک‌شناسی الگوی خوبی برای ماست. در پایان نشست، دکتر عبدالغفور آرزو به پرسش‌های دانشجویان و علاقه‌مندان پاسخ گفت.

از دیگر نشست‌های مؤسسه باید به نشست‌ها با پژوهشگران و دانش‌آموختگان مقطع کارشناسی ارشد ادبیات فارسی دانشگاه هرات اشاره کنیم. به موجب این نشست‌ها و پس از معرفی اهداف

و برنامه‌های مؤسسه، نظرسنجی صورت گرفت و بر پایه آن‌ها خوانش دو متن تاریخ بیهقی و بدایع الوقایع در مؤسسه در روزهای مشخص آغاز شد. این برنامه از چهار ماه بدین سو در مؤسسه در حال برگزاری است. برای تنی چند از پژوهشگران نیز موضوعاتی مشخص شده که در قالب مقاله‌ها و کتاب‌ها اکنون مشغول نگارش آن هستند.

جز این‌ها، مسئولین و هم‌کاران مؤسسه در دو نشست مجازی گذری بر کتیبه‌های هرات با سخنرانی دکتر خلیل‌الله افضل‌لی با عنوان آبدان فلزی مسجد جامع هرات و نشست مجازی همایش یلدا با سخنرانی مسعود امینی با عنوان رسوم و سنت‌های شب چله در افغانستان شرکت کردند.

هم‌کاری‌های علمی با نهادهای دیگر

از جمله هم‌کاری‌های علمی مؤسسه، چندی پیش (آذر / قوس ۱۳۹۹) تفاهم‌نامه هم‌کاری با انتشارات امیری در کابل امضا شد که به موجب آن انتشارات امیری در بخش چاپ و پخش کتاب، مؤسسه پژوهشی بایسنغر را یاری خواهد رساند.

در سال گذشته (۱۳۹۸) مؤسسه با اکادمی علوم اتریش قرارداد ترجمه کتاب فتوحات طوایف جمشیدی را امضا کرد که اکنون در مرحله ویراستاری قرار دارد و به زودی منتشر خواهد شد.

رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در هرات امتیاز استفاده از شش بورسیه تحصیلی این کشور (۳ دکترا و ۳ کارشناسی ارشد) را به مؤسسه پژوهشی بایسنغر اختصاص داد که با معرفی دانشجویان واجد شرایط اکنون در مرحله ارزیابی و بررسی اسناد قرار دارد.

نشست‌های رونمایی و نقد کتاب

در سال گذشته کتاب‌های روح دانا نوشته نصرالدین سلجوقی با سخنرانی ذبیح‌الله جامی و فضل‌احمد اعلمی، شناسنامه غور نوشته جمعی از نویسندگان با سخنرانی حمیدالله کامگار و فضل‌الحق فضل، کوسویه در امتداد تاریخ نوشته حمیدالله کامگار با سخنرانی داوود عرفان و محمود جامی، میرزایان برناباد نوشته رضا مایل هروی با سخنرانی داوود عرفان و حمیدالله کامگار در هم‌کاری با نشر کامگار، در ژرفای تنهایی نوشته محبوبه تیموری با سخنرانی لیلی ماه‌نعمانی و مریم جامی در هم‌کاری با بنیاد خیریه محمدعثمان نورزایی در مؤسسه رونمایی شد.

مقالات ویژه‌نامه نسخه‌شناسی و تصحیح متون در افغانستان

شماره چهارم نامه بایسنغر (۱۴۰۱ خورشیدی)

- معرفی گنجینه‌های دولتی نسخ خطی در افغانستان (آرشیف ملی، ارگ، اکادمی علوم، موزیم هرات، روضه مزارشریف و ...)
- معرفی گنجینه‌های شخصی نسخ خطی در افغانستان (کتاب‌خانه محمدصالح پرونتا، فیض محمد زکریا، عبدالحق بیتاب، قاری عبدالله، هاشم شایق افندی، محمدعثمان صدقی، محمدابراهیم خلیل، عبدالرحیم نوین، محمدعلم غواص، محمدانور تیر، خلیل‌الله خلیلی، سرور گویا، امیرمحمد اثیر، محمدسرور همایون، فکری سلجوقی، رضا مایل، عبدالحی حبیبی، اسدالله پوپل و ...)
- بررسی و معرفی چاپ‌های نسخه‌برگردان در افغانستان
- بررسی کارنامه مصححان افغانسی (نجیب مایل هروی، عبدالحی حبیبی، رضا مایل، عبدالرئوف فکری سلجوقی، علی اصغر بشیر، محمدحسین بهروز، محمدیعقوب واحدی جوزجانی و ...)
- نقد و بررسی آثار تصحیح شده (طبقات ناصری، طبقات الصوفیه، تاریخ گردیزی، تکمله نفعات الانس، و ...)
- نقد و نظر فهرست‌نویسی نسخ خطی در افغانستان (فهرست بورکوی، فهرست محمدانور تیر و محمداعظم افضلی، فهرست عبدالقدیر مشتری، فهرست فکری سلجوقی، فهرست علی اصغر بشیر، فهرست نسخ هرات، و ...)
- کانون‌های نسخه‌پردازی در افغانستان و نقش حکومت‌های محلی (شاه‌رخ، بایسنغر، سلطان ابوسعید تیموری، سلطان حسین بایقرا، بدیع الزمان میرزا، حسین‌خان شاملو،

- حسن خان شاملو در هرات، ظفرخان احسن در کابل، بیرم خان و علی مردان خان در قندهار، شمشیرخان در غزنی، سبحان‌قلی خان در بلخ، شاهان بدخشان، و ...)
- خروج نسخه‌های خطی از افغانستان و سیاست‌های دولت افغانستان در این خصوص
 - معرفی کاتبان و نسخه‌نویسان برجسته پیشین (جعفر بایسنغری، اظهر کاتب، محمد بن مطهر، سلطانعلی مشهدی، میرعلی هروی، احمد الکاتب سلطانی هروی، سلطان محمد نور، سلطان محمد خندان، خواجه محمود بن اسحاق شهابی، عبدالله هروی، محمود کاتب، یارمحمد هروی، علاءالدین محمد هروی، محب‌علی نایی، محمد مؤمن هروی، یوسف‌شاه هروی، محمود رفیقی، مجنون رفیقی، میرک بخاری، یاری هروی، محمد اوبهی، درویش محمد طاقی، محمد الکاتب الهروی، عبدالکریم خوارزمی، عبدالرحیم انیسی، محمدحسین بن محیی باغدشتی، و ...)
 - معرفی کاتبان و نسخه‌نویسان معاصر (مولوی حبیب‌الله قندهاری، فیض محمد کاتب هزاره، عبدالله افغانی نویس، شیخ محمدرضا خراسانی، عزیزالدین وکیلی پوپلزایی، خال محمد خسته، محمدوزیر اخی کرخی، و ...)
 - صحافی و جلد سازی در دو قرن اخیر
 - ساخت کاغذ در افغانستان
 - تذهیب و کتاب‌آرایی و نگارگری
 - کتاب‌شناسی آثار تصحیح شده در افغانستان
 - بررسی و تحلیل اسناد نویافته غور
 - معرفی نسخه‌های خطی، اسناد، فرامین، قباله‌ها، صلح‌نامه‌ها، مبایعه‌نامه‌ها، حقباه‌ها، و ...
 - سمینارهای نسخه‌شناسی در افغانستان
 - جعل نسخه و سند در افغانستان
 - ضرورت ایجاد کرسی نسخه‌شناسی در دانشگاه‌های افغانستان
 - نسخه‌های افغانستان در کتاب‌خانه‌های دنیا
 - آثار پرنسخه در افغانستان (آثار عبدالرحمان جامی، معین‌الدین فراهی، واعظ کاشفی، مکتوبات امام ربانی، شیخ سعدالدین کابلی، و ...)
 - کتابت قرآن در افغانستان